

Борыс Кузьмінов, Мыкола Сагайдаковський, Валентына Смольницька, *Генріх Мосінг. Видатний епідеміолог ХХ сторіччя. Сторінки наукового життя*, видавництво Коло, Дрогобич 2020, ss. 141 [Borys Kuzminow, Mykola Sahajdakowskij, Walentyna Smolnycka, *Henrich Mosing. Wydatnyj epidemioloh XX storiczczja, Storinky naukowoho zytja*, wydawnictwo Kolo, Drohobycz 2020, ss. 141]

<https://doi.org/10.19195/1429-4168.24.22>

Postać i działalność Henryka Mosinga jest niewątpliwie jedną z najciekawszych, a jednocześnie wciąż nie do końca odkrytych kart z życia Polaków we Lwowie po II wojnie światowej. Wybitny epidemiolog, lekarz, odkrywca szczepionki przeciwko tyfusowi, znany w całym ZSRR. Jednocześnie utajniony ksiądz rzymskokatolicki, niosący pomoc medyczną i duchową lwowskim Polakom i innym wiernym rozsiągniętym na ogromnym obszarze. W ostatnim czasie jego postać zaczyna zdecydowanie wychodzić z cienia w literaturze naukowej i publikacjach o charakterze popularnym. Mimo to osoba ta niewątpliwie zasługuje na publikację o charakterze biograficznym, uwzględniającą wszystkie elementy życia i działalności. Szczególne miejsce w takim opracowaniu powinna zająć kwestia inwigilacji H. Mosinga w radzieckim już Lwowie przez tamtejsze służby specjalne. Póki co jednak na rynku ukazują się niezbyt obszerne publikacje obrazujące Mosinga jako duchownego i uczonego¹.

Pewną nowością jest natomiast wydana na początku 2020 roku w drohobyckim wydawnictwie Koło książka autorstwa trójki pracowników Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycznego im. Księcia Daniela Halickiego. Praca ukazała się w wersji dwujęzycznej (po ukraińsku i po polsku). Już w tym momencie należy jednak zwrócić uwagę na liczne błędy stylistyczne i gramatyczne w treści, gdyż sam tytuł nie został przetłumaczony poprawnie (*Henryk Mosing. Wybitne epidemiolog XX wieku. Życie naukowe*). Jak widać, autorzy, przygotowując do druku tę niezwykle cenną publikację, nie zadbali o zaangażowanie tłumacza/redaktora dobrze znającego język polski. Niestety, tego rodzaju błędów w polskojęzycznej części jest tak dużo, że wypisywanie ich wszystkich wymagałoby zapełnienia kilku (nastu) stron. Nie to natomiast jest celem niniejszej recenzji.

Omawiana praca liczy 141 stron i została podzielona na dwie równe części w języku ukraińskim (s. 1–71) i polskim (s. 72–141). Oprócz przedmowy i głównej treści, liczącej niespełna 40 kart, książkę uzupełniają niezwykle cenne i istotne aneksy. Zawierają one podstawowe daty z życia i działalności naukowca, spis dzieł autorstwa Henryka Mosinga, wykaz literatury na temat uczonego oraz zestawienie wykorzystanych dokumentów archiwalnych i elektronicznych. Na końcu umieszczono także

¹ J. Świdarska, *Doktor ze Lwowa*, Biały Dunajec-Ostróg 2018 [rec.] M. Kłapkowski, *Uwagi do książki s. Julii Świdarskiej FCM „Doktor ze Lwowa”*, <http://lwow.com.pl/mosing/uwagi.html> (dostęp: 17.02.2020).

listę ośmiu kandydatów nauk medycznych (odpowiednik polskich doktorów) wypropomowanych przez bohatera w latach 1951–1973 oraz wykaz skrótów. W perspektywie koniecznych przyszłych badań nad życiem i działalnością H. Mosinga informacje te mają pierwszorzędne znaczenie.

Zasadnicza treść książki utrzymana została w duchu prezentacji osiągnięć polskiego uczonego w zakresie rozwoju medycyny. Poprzedzono ją krótkim wstępem biograficznym. Czytelnik zapoznaje się więc z życiorysem bohatera od momentu narodzin, przez edukację szkolną i uniwersytecką aż do początków pracy naukowej i decyzji o pozostaniu we Lwowie. Zabrakło niestety choćby krótkiej informacji o narodowości i pochodzeniu Henryka Mosinga (był przecież Polakiem i zawsze podawał taką narodowość, nawet w trudnych czasach radzieckich). Polskim czytelnikom raczej nie sprawi to większego kłopotu, natomiast odbiorca ukraiński może mieć pewne wątpliwości, których nie rozwiąże krótka wzmianka „całe życie Henryka Mosinga było związane ze Lwowem”. Treść tego typu wpisuje się niestety w mocną w ostatnim czasie skłonność „maskowania” osób narodowości polskiej przez dzisiejszych autorów ukraińskich. Choć trzeba przyznać, że nie dokonują oni wprost ukrajinizacji tamtejszych Polaków, to jednak zastępują przymiotnik „polski” zdawałoby się neutralnym „lwowski”. Dodatkowo stosowanie zapisu H.S. Mosing (co należy odczytać jako Henryk Stanisławowicz Mosing, syn Stanisława) nie ułatwia sprawy.

Czytając kolejne strony omawianej książki, odbiorca nie dowie się niczego na temat przyczyn pozostania uczonego we Lwowie po II wojnie światowej. Co zrozumiałe, praca przedstawia głównie medyczny aspekt jego działalności i do takiego czytelnika została przede wszystkim skierowana. Niemniej choćby jedno–dwa zdania na zasygnalizowany temat znacznie wzbogaciłoby treść książki. Tak samo brakuje również informacji o przyjętych potajemnie święceniach kapłańskich w 1961 roku. Krótka wzmianka o tym jakże istotnym fakcie z życia H. Mosinga z pewnością nie zaburzyłaby typowo medycznej momentami narracji. Tym bardziej że ostatnie zdanie zasadniczego tekstu brzmi: „Czekały go już inne nowe wielkie sprawy, ale już na innych polach działalności” (po przejściu na emeryturę w 1973 roku).

Z kilku drobniejszych uchybień merytorycznych należy jeszcze odnotować co najmniej dwa. Na stronie 80 biskup Marian Buczek (emerytowany biskup rzymskokatolicki diecezji charkowsko-zaporoskiej) został błędnie podniesiony do godności arcybiskupa. Natomiast osiem stron dalej informacje o nadaniu H. Mosingowi Złotego Krzyża Zasługi w 1938 roku opatrzone wizerunkiem tego odznaczenia z czasów Polski Ludowej (z widocznym napisem „PRL”). Ponadto w wykazie prac autorstwa bohatera książki podano również teksty przyczynkarskie, nekrologii, polemiki itp. W związku z tym należałoby także odnotować teksty publikowane w polskojęzycznej „Gazecie Lwowskiej”, ukazującej się we Lwowie od 1990 roku².

Najmocniejszą stroną książki jest jednak wprowadzenie po raz pierwszy do obiegu naukowego wielu informacji z nieznanych dotąd dokumentów archiwalnych. Są to przede wszystkim zasoby archiwum dzisiejszego Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycznego im. Księcia Daniela Halickiego. Muszę dodać, że gdy pro-

² Choćby H. Mosing, *Wspomnienie o ś.p. dr Irenie Pelczarskiej (19 II 1911–3 VI 1990)*, „Gazeta Lwowska” 1992, nr 20 (53), s. 5.

wadziłem własne badania nad obecnością Polaków we Lwowie w latach 1944–1959, w owym archiwum nie udostępniono mi żadnych dokumentów, tłumacząc to ich brakiem. Zamieszczone w książce wykazy w pewnym sensie są tego potwierdzeniem (wykorzystano przede wszystkim dokumenty z kancelarii i działu naukowego, teczka osobowa zaś H. Mosinga pochodzi dopiero z 1971 roku i liczy zaledwie 11 kart). Autorzy skorzystali również z zasobów Państwowego Archiwum Obwodu Lwowskiego (ДАЛО: Ф-26, оп. 5, сп. 1289, nie zaś jak błędnie zapisali Львівський державний обласний архів України Сп. 26, оп. 5, од. зб. 1289). Nie dotarli natomiast do zbiorów zgromadzonych w filii tego archiwum w dzielnicy Nowy Lwów (ulica Profesora Bujka). Właśnie tam natomiast przechowywane są wszystkie dokumenty wytworzone przez Miejski i Obwodowy Komitet Partyjny w radzieckim Lwowie. Podczas własnych kwerend dotarłem do kilku istotnych informacji na temat działalności Henryka Mosinga, które mogłyby wzbogacić pracę³. W ten sposób można by dojść do wniosku, że szybkie odwołanie bohatera książki z funkcji p.o. dyrektora Lwowskiego Instytutu Epidemiologii i Mikrobiologii niekoniecznie musiało mieć związek wyłącznie z faktem jego przebywania na terytorium okupowanym przez Niemców. Gdyby autorzy zechcieli zauważyć polską narodowość i głębokie przywiązanie do wiary rzymskokatolickiej, z pewnością doszliby do nieco szerszych wniosków i przyczyn odwołania uczonego z posady.

Ogromnym plusem pracy jest także przedstawienie wielu nieznanych dotąd zdjęć archiwalnych. Dotyczą one zarówno działalności zawodowej, jak i życia osobistego Henryka Mosinga. Ten aspekt również może być ważnym zagadnieniem w przyszłych badaniach naukowych nad omawianą postacią. Szkoda jednak, że autorom nie udało się uzyskać dostępu (jak dotąd zresztą nikomu) do prywatnego archiwum polskiego uczonego, zdeponowanego w jego dawnym mieszkaniu przy ulicy Lewickiego (przed wojną Kochanowskiego, w czasach radzieckich Majakowskiego) 82. Tylko w ten sposób, jak również na podstawie materiałów wytworzonych przez radzieckie służby specjalne, możliwe będzie w przyszłości przedstawienie pełnej biografii Henryka Mosinga.

Na zakończenie należy z przykrością odnotować, że omawiana książka ukazała się w nakładzie zaledwie 100 egzemplarzy. W dodatku szybko rozeszły się one na prezentacji w murach Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycznego w lutym 2020 roku. Czyni ją to praktycznie nieosiągalną dla polskiego (i ukraińskiego w dużej mierze również) czytelnika, który zazwyczaj nie ma możliwości udania się do lwowskich bibliotek. Pozostaje zatem mieć nadzieję na szybkie wznowienie tego niezwykle cennego wydawnictwa w większym nakładzie, już bez licznych błędów gramatycznych, stylistycznych i ortograficznych.

Piotr Olechowski

ORCID: 0000-0003-4108-2682

Biuro Badań Historycznych IPN

³ Zob. m.in. DALO, F.P-4, op. 1, sp. 380, k. 99, *Swedenija o sotrudnikach Lwowskogo H-I. Epidemiologii i Mikrobiologii, rabotajuszczich nad doktorskimi i kandydatskimi dissertacijami*; DALO, F.P-3, op. 22, sp. 239, k. 67–68, *Doktor medicinskih nauk Mosing Henrich Stanislawowicz: Charakteristika*.